

Vernieuwingsmogelijkheden in de praktijk - H.M. Biesmeijer, 1948

Reeds jaren hoort men t.a.v. ons onderwijs van vernieuwing spreken in buiten- zowel als binnenland. Vele pennen zijn in beweging gebracht. Vele monden hebben gesproken! Talloze conferenties, vergaderingen en (..) zijn gehouden.

De practici kunnen de vaart der psychologen en pedagogen nauwelijks bijhouden. Vooral na de spannende jaren '40-'45 is er op psychologisch pedagogisch terrein een opleving waar te nemen, zowel zinnen te horen.

Amber Larsen zei jaren geleden in verband met de chaotische wereldtoestand: "Een cultuur pleegt zelfmoord". Inderdaad. De Tweede Wereldoorlog is er de schuld van, dat hele generaties waarop de toekomst van een volk was gebouwd, zijn uitgedund. Puinhopen zijn achtergebleven en op die puinhopen tracht men een nieuwe maatschappij te bouwen.

Toch is niet verloren, wat eens was!

Oudere pedagogen, klein en groot, hebben veel werk verricht, veel geschreven, en...resultaten bereikt. 'k Wilde niet zeggen: De oude school vergelijk men met de puinhopen van de tweede wereldoorlog en nu zal op de griezelig fundamente de nieuwe school moeten worden opgetrokken. 't Is immers zo, dat een goede samenleving langzaam groeien moet. Zo zal ook de nieuwe school langzaam moeten groeien.

We staan nog maar heel aan 't begin van onze prachtige vernieuwing. Mensen uit alle kringen der maatschappij geven zich moeite voor de vernieuwing van ons onderwijs.

De politici in Engeland geven hun volk de nieuwe schoolwet van 1945. Men schroomt daar niet een belangrijke post aan de begroting toe te voegen. En men hoop door dit 'offer' van nú, de maatschappij van stráks een dienst te hebben bewezen. Het ingrijpen van de overheid, vooral in ons land, is nog zeer miniem, aan de ene kant gelukkig, want er moet veel werk verricht worden voor iets zo ingrijpends; als de vernieuwingsidealen bij ons onderwijs – in wetten en regelen kan worden vastgelegd. Gemeente- en schoolbesturen, gehele inspecties, doctoren in de psychologie, psychotechnici, zelfs juristen en hoofdredacteurs van dag en weekbladen, laten hun stem horen. Ook zeer praktische pogingen worden ondernomen om de school nieuw leven in te blazen en [Herbartiaanse](#) sleurgang en afbrekend cynisme t.o.v. algehele, diep ingrijpende vernieuwing te kunnen vervangen door een opvoeding die, die zich richt naar de gedragingen van het kind en zich telkens afvraagt: Hoe zal het zich gedragen en hoe moet het zich gedragen in de grote samenleving; een opvoeding die karaktervormend is, de groeiende mens ziet als de aanstaande gemeenschapsmens. Een opvoeding, die de zwakken de grootst mogelijke steun, de begaafden de grootste kans biedt; en zoekt naar de rechte weg naar de juiste plaats in de maatschappij.

Al jaren terug hebben op onze klassikale scholen [Jan Lighthart](#) en [Theo Thijssen](#) hun sporen verdiend. De verering van Thijssen als mens en als pedagoog in één der moeilijkste stadsdelen van Amsterdam, ligt nog vers in ons geheugen. Uitzonderlijke figuren als bijvoorbeeld [Kees Boeke](#) wisten een nieuw schoolsysteem te stichten onder uitzonderlijke omstandigheden. Ook heden zijn er onderwijzers die hun pogingen niet en nooit zullen opgeven. Vanuit Groningen, Eindhoven, Rotterdam klinken nieuwe geluiden.

En op onze eigen school?

Ook wij willen vernieuwen. We trachten theoretisch bij te blijven en in de praktijk voorzichtig aan ons gehele onderwijs, van jaar tot jaar, van maand tot maand, van dag tot dag en van uur tot uur, nieuw te maken. U denkt toch hopelijk niet, ouders, dat ons dit makkelijk valt. 't Is veel gemakkelijker om je

oude sleurgangetje te blijven gaan: *'Jongens, lesboek bladzijde 13 onderaan. Piet, jij... na ¼ uur Taalboek oefening 37, weer over de onvoltooide tegenwoordige tijd ..weer na ¾ uur pauze en dan...Ken je je rijtje namen nu nóg niet, heb je dan thuis niet geleerd..'* Weet u wat van een leerkracht bij de huidige vernieuwing gevergd wordt? Zal ik het u eens opnoemen.

Hij is of behoort te zijn, een goed onderwijzer en daarnaast:

- Uitmuntend verteller;
- Voordrachtkunstenaar;
- Zangpedagoog;
- Piano- of vioolbespeler (ook fluitspeler komt te pas);
- Tekenaar;
- Schilder;
- Lakspuiter;
- Handarbeider nl. boetseerder, timmerman, knutselaar, metaal- en leerbewerker.

Maar bovenal:

Regisseur van een klas leerlingen die een moderne oorlog hebben meegemaakt. Hij moet kinderen bij wie de straat 99% kans krijgt en de school 1%, vormen tot karakters, persoonlijkheden, gemeenschapsmensen. 'n Duivelskunstenaar zult u zeggen. Misschien, maar bovenal een mens met 'n helder hoofd, stalen zenuwen een warm kloppend hart en twee handen, psychologisch pedagoog, de geestelijke eerstehulp, die op de hoogte dient te blijven met z'n vakliteratuur, en steeds er op uit is de juiste praktische methoden te vinden voor z'n moeilijk werk.

Ouders, als u zegt: Mijn jongen/meisje moet naar de H.B.S., dan willen we helemaal niet zeggen: Dat is onmogelijk. U kunt echter béter zeggen: Ik hoop dat mijn jongen/meisje een goed en gelukkig mens wordt in een maatschappij, waar hij de juiste plaats heeft gekregen; een karakter, dat niet door 't kleinste tegenwindje krachteloos blijkt. Met kunst- en vliegwerk bereik je misschien het gestelde doel, maar je ontnemt het opgroeiende kind alle liefde voor z'n werk. En liefde voor het eenvoudige schoolwerk is brood- en broodnodig. Waar is de vakliefde in onze huidige maatschappij, is ze vaak niet heel ver zoek?

Wilt u een beeld van de huidige mens?

Jij mens, verdient het rijke leven niet. Jij trapt het mooie in de goot, 't gaat dood onder je moegelopen voeten, geniet en gapt toch slechts 'n schamel stukje brood. Jij mens, vergaapt je aan de ijdelheid. Jij ziet de mooi geverfde buitenkant en mist van 't rijke leven alle innigheid. O mens, wat heb je je toch vergist, Jij mens, met je waardig masker voor je snuit, dat je levenskameraad beliegt en voor de mal houdt. Jij vergeet, straks is 't gedaan: de kaars gaat uit. 't Was alles zelfbedrog en klatergoud. God, toon mij, uw mens een beetje innigheid. Diep en fijn doorvoelde levenswaarden – oprecht en medelievend, 't leven zonder vromigheid. Een mensenkind, door het egoïsme niet geknecht.

De mens moet zeggen: 'Há, naar m'n werk', zoals het kind moet zeggen: 'Há, naar school'. En u moet zachtjes brommen: 'Je doet meer voor school, dan voor thuis.' 'k Zou eens in mijn klas willen zetten: Wees veel voor elkaar. Bijbelsgezegd: Heb u naaste lief als uzelf. Want een goede, prettige werkgeest in de klas is nummer 1! 'n Maatschappij in het klein.

Groepen met groepsleiders- groepswerk naast individueel werk (de individuele prestatie staat niet meer bovenaan). Groepswerk, dat met tweeën, drieën, met de hele groep wordt verricht. Verzamelen, dat je doet met een hele klas- de bollen, die worden gepoot, een tentoonstelling, die je gezamenlijk opbouwt! Inderdaad, een maatschappij in het klein.

Onze pogingen tot een diep ingrijpende vernieuwing van ons onderwijssysteem geven nog lang niet die resultaten die we u zo graag zouden willen tonen. Als u de huidige resultaten beziet, bekijkt u ze dan zo, dat u steeds tegen uzelf zegt: Het zijn de eerste schreden. Immers, voor een groot gedeelte zitten we nog zo muurvast aan het oude, we moeten immer nog steeds opleiden voor 'n examen en die eisen worden eer zwaarder dan lichter, 'n toelatingsexamen voor 90% verbalistisch gedoe. Zo hier en daar hoor je 'n enkele klank, die spreekt van verandering in eisen, meer aangepast aan de uitkomsten der psychotechnici, meer beantwoordend aan de huidige inzichten der psychologen. In de laagste klasse beogen wij een geleidelijke overgang van kleuterleeftijd naar schoolrijpheid. Van vrijheid der eerste 6 jaren naar de meerdere of mindere gebondenheid der komende jaren.

Psychologisch verantwoorde nieuwe methodes voor lezen, rekenen, taal worden toegepast. Bekijkt u de rekenspelletjes, grotendeels eigen ontwerpen van de betrokken leerkracht. De met zorg samengestelde eigen leesboekjes met het principe: Van het kind uit, zoals het zich nú uit!!

Vraag uw kind eens naar de opgedragen taken waarbij het z'n zelfwerkzaamheid kan ontplooiën, z'n activiteitsdrang kan bevredigen. Wat aardige resultaten na 3 maanden lagere school. Hier wordt nu reeds voorbereid, wat we in hogere leerjaren zo gaarne wensen onder andere:

- Beter inzicht in het wezen der getallen;
- 'n juiste voorstelling van maten en gewichten;
- Het gemakkelijker uitdrukken van gedachten, zowel schriftelijk als mondeling.

Want wat vraagt de maatschappij naast de goede sollicitatie: Hoe brengt hij vlot z'n gedachten onder woorden!

Let u eens goed op dat taalwerk! Dit zal in onze school in de naaste toekomst een zeer belangrijke plaats gaan innemen. Elke uurtaak wordt getoetst op haar juistheid! De kinderen helpen zichzelf of leren het. Straks als onze school-, klasse- en vakbibliotheken geheel zijn bijgewerkt, verwachten we betere resultaten dan tot nu toe. Te zijner tijd zal de heer Nolting u graag nader willen vertellen. Naast het taakwerk ziet u als noodzakelijke aanvulling, vervolmaking zo u wil, het centri-werk. Voor elk leerjaar wordt dit met zorg gekozen, na enige tijd verbeterd en aangevuld. U ziet iets van de centres:

- Van koren tot brood
- De kleding
- De koe
- Onze duiven
- Steenkolen

Wat een mogelijkheden in dit soort werk. Elk goed gekozen centre is een edelsteen met vele facetten. Bij de kleine tentoonstelling hebt u misschien 't kinderlijk werk bewonderd, bekritiseerd: Hebt u ook nieuwe ideeën opgedaan? Vertelt u ze ons.

Kent u de lessen op de gemeenschappelijke schooltuinen, hebt u alweer de kinderlijke opstellen gezien over vlasbereiding, touwbaan, bijenteelt, buitengewoon interessante lessen zijn dat. 't Kost u drie dubbeltjes voor de tram eens per maand en u geeft uw kind in één uur waar ze ander niet gemakkelijk toe kunnen komen. Ik zou u nog kunnen vertellen van museumlessen en Nederlandse onderwijsfilms, al kunnen we dat voor een later moment bewaren.

Onze verplichte vakken wordt niet tekort gedaan. De werkwoord oefeningen, met veel uitgesproken eigen werk der leerlingen. De dictees, soms zo aardig in verband met het centrewerk. 't Geschiedenisvak: Dacht u niet dat ze iets meer van de Middeleeuwen begrijpen, na 't met eigen hand vormen van kasteel en Middeleeuwse stad? 't Aardrijkskundevak: Veel eigen vinding – veel zelf met hoofd en handen verwerkt (niet slechts memoriseren). Hier hebben we de film als grote steun.

Tekenen en handenarbeid zijn onze hulpvakken bij de andere. 'n Tekening zegt soms meer dan een opstel. 'n Stukje handenarbeid vertelt u een geheel verhaal, als u er maar oog voor hebt.

We willen praktische vernieuwers zijn, gesteund liever nog geïnstrueerd door het werk van psychologen – psychotechnici en pedagogen van naam en dragen niet de medaille op de boord van “rasechte vernieuwers”. Het blijft voorlopig nog een zoeken naar de juiste weg. En we hebben enthousiasme én vakliefde! 'n Flitsend woord – 'n ernstig woord – twee vormende handen. Elke dag verwachten we van de kinderen: belangstelling en werklust en minder vaak: doezeligheid, ondeugendheid, achteloosheid, slordigheid, egoïsme.

Om ons doel, zoals ik u straks uiteenzette, te bereiken, ouders, hebben we uw steun nodig. Dan kunt u niet volstaan met uw zeer gewaardeerde jaarlijkse bijdrage voor de ouderkas. Want, materiaalschaarste, geboden zuinigheid en slecht materiaal maken de resultaten minder dan dat ze kunnen zijn.

Voor onze geschiedenislessen, onze aardrijkskundelessen, ons centrewerk, onze hulpvakken tekenen en handenarbeid hebben we veel nodig. Zaken die niet steeds op de jaarlijkse begroting kunnen worden geplaatst. 't Zijn tijdschriften, plaatwerk, verzamelingen kindergedichtjes, klasse- en vakbibliotheken, koordschriftpennen, passers, linialen, trekpenen, goede kleurpotloden, transparant en plakkaatverven, vernis, goed tekenpapier, blanco papier, ordners of opbergmappen met veer, om het werk van de leerlingen persoonlijk te kunnen bewaren, blokschaven, zagen, hamers, tangen, koperplaat, klei, houtbord, te veel om op te noemen.

U zegt: ‘Hoe kan ik daarmee helpen?’ Dat kunt u zeker. Ten eerste door uw trouwe jaarlijkse bijdrage. Ten andere door af te vragen: Is bij mij thuis nog oud gereedschap, dat ongebruikt ligt. De school kan het gebruiken. Van oude kranten maken wij 'n fijne pap voor reliëfwerk. Uw afgedankte vakliteratuur bevat foto's, platen die voor ons van groot belang kunnen zijn. Van een ouderwets ledikant van stevig hout in een vergeten hoek van zolder of schuur, maken uw jongens straks prachtig speelmateriaal en hokken voor onze dieren. Het oude aquarium uit de rommelhoek geeft uw kind straks vreugde en een rijke bron voor meerdere kennis. Hebt u een schaakspel, een tafeltennis over? Prachtig materiaal voor een toekomstwoensdagmiddag. Wij willen wel, u kunt ons helpen. Zo moeten we er komen.

Tot slot nog een enkele opmerking. Goede kinderlectuur is nog steeds 'n moeilijk probleem, maar zo broodnodig voor onze leerlingen. Kunnen wij met z'n allen de ons toevertrouwde kinderen nu niet eens genezen van die beeldromans en onzinkinderkranten. Ze worden hoofdzakelijk geschreven met de bedoeling om er dik aan te verdienen. Waar is de journalistisch tekenaar die goede beeldromans levert voor onderwijs? Bijvoorbeeld voor:

1. De geschiedenis van de droogmaking van de Zuiderzee tot nu toe. Daar zitten genoeg interessante feiten bij;
2. De sluizen van IJmuiden en hun geschiedenis;
3. Diepzeeonderzoek;
4. De Floreszee en haar bewoners.

Zou het nu werkelijk zo fantastisch moeten zijn als bij de huidige beeldromans. We zien het feit dat ze er naar grijpen. Als we het nu eens op de juiste manier konden benutten.

Toen ik pas hier aan de school kwam en ik iets zei over onze praktijk, zei iemand: ‘Och, mijnheer, de praktijk is al zo oud.’ Oud wel, maar bij? Nee, daar moeten we voor vechten. Daar hebben we de béste krachten voor nodig: stimulans, fris initiatief, volledige belangstelling, samenwerking.